

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

7 septembrie 2004*

Michel Trojani

împotriva

Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Tribunal du travail din Bruxelles)

„Libera circulație a persoanelor – Cetățenia Uniunii Europene – Drept de ședere – Directiva 90/364/CEE – Limitări și condiții – Persoană care lucrează într-un cămin în schimbul unor avantaje în natură – Dreptul de a beneficia de asistență socială”

Cauza C-456/02

În cauza C-456/02,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în temeiul articolului 234 CE,

introdusă de Tribunal du Travail din Bruxelles (Belgia), prin Decizia din 21 noiembrie 2002, primită la data de 18 decembrie 2002, în procedura

Michel Trojani

împotriva

Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C.W.A. Timmermans, C. Gulmann J.-P. Puissochet și J.N. Cunha Rodrigues (raportor), președinți de cameră, domnul R. Schintgen, doamnele F. Macken și N. Colneric și domnii S. von Bahr și K. Lenaerts, judecători,

avocat general: domnul L. A. Geelhoed

grefier: doamna M. Múgica Arzamendi, administrator principal

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 ianuarie 2004,

după examinarea observațiilor prezentate:

– pentru domnul Trojani, de P. Leclerc, avocat,

---

* Limba de procedură: franceza.

- pentru Centre public d’aide sociale de Bruxelles (CPAS), de M.Legein, avocat,
- pentru guvernul belgian, de doamna A. Snoecx, în calitate de agent, asistată de C. Doutrelepont, avocat,
- pentru guvernul danez, de domnul J. Molde, în calitate de agent,
- pentru guvernul german, de domnii W.-D. Plessing și de M. Lumma, în calitate de agenți,
- pentru guvernul francez, de domnii G. de Bergues și D. Petrausch, în calitate de agenți,
- pentru guvernul olandez, de doamna H. G. Sevenster și de domnul N. Bel, în calitate de agenți,
- pentru Guvernul Regatului Unit, de doamna R. Caudwell, în calitate de agent, asistată de doamna E. Sharpston, QC,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul D. Martin, în calitate de agent,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 februarie 2004,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare vizează interpretarea articolelor 18 CE, 39 CE, 43 CE și 49 CE, a articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în interiorul Comunității (JO L 257, p. 2), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 2434/92 al Consiliului din 27 iulie 1992 (JO L 245, p. 1, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1612/68”), precum și a Directivei 90/364/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 privind dreptul de ședere (JO L 180, p. 26).

2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între domnul Trojani și Centre public d’aide sociale din Bruxelles (denumită în continuare „CPAS”), având ca obiect refuzul acestuia din urmă de a-i acorda minimul de mijloace de subzistență (denumit în continuare „minimex”).

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Conform articolului 18 CE:

„1. Orice cetățean al Uniunii are dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de prezentul tratat și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării sale.

[...]”

4 Articolul 39 alineatul (1) din Tratatul CE este formulat după cum urmează:

„Libera circulație a lucrătorilor este garantată în cadrul Comunității”.

5 În conformitate cu articolul 39 alineatul (3) din Tratatul CE, „sub rezerva restricțiilor justificate de motive de ordine publică, siguranță publică și sănătate publică, libera circulație a lucrătorilor implică dreptul:

[...]

(c) de ședere într-un stat membru pentru a desfășura o activitate salarizată în conformitate cu actele cu putere de lege și actele administrative care reglementează încadrarea în muncă a lucrătorilor statului respectiv;

[...]»

6 Directiva 90/364 prevede la articolul 1 alineatul (1):

„Statele membre acordă drept de ședere resortisanților statelor membre care nu beneficiază de acest drept în temeiul altor dispoziții de drept comunitar, precum și membrilor familiilor acestora, astfel cum sunt definiți la alineatul (2), cu condiția ca aceștia să dispună pentru ei înșiși și pentru familia lor de o asigurare medicală care acoperă toate riscurile în statul membru gazdă și de resurse suficiente, care să îi împiedice să devină, pe durata șederii lor, o povară pentru asistența socială a statului membru gazdă”.

Reglementarea națională

7 Articolul 1 din Legea din 7 august 1974 de stabilire a dreptului la un minim de mijloace de subzistență (*Moniteur belge*, 18 septembrie 1974, p. 11363) dispune:

„1. Orice cetățean belgian care a ajuns la vârsta majoratului, care își are reședința efectivă în Belgia și nu dispune de resurse suficiente și nu este în măsură să își procure aceste resurse, fie prin eforturi personale, fie prin alte mijloace, are dreptul la un minim de mijloace de subzistență.

[...]”

8 În temeiul articolului 1 din Hotărârea regală din 27 martie 1987 (*Moniteur belge*, 7 aprilie 1987, p. 5086), care extinde domeniul de aplicare al Legii din 7 august 1974 de stabilire a dreptului la un minim de mijloace de subzistență la persoanele care nu dețin cetățenia belgiană:

„Domeniul de aplicare al Legii din 7 august 1974 de stabilire a dreptului la un minim de mijloace de subzistență este extins la următoarele persoane:

1ș cele care beneficiază de aplicarea Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului Comunităților Europene din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității;

[...]”

Acțiunea principală și întrebările preliminare

9 Domnul Trojani este un resortisant francez care, după o scurtă perioadă de ședere în Belgia în anul 1972, în timpul căreia a exercitat o activitate independentă în sectorul de vânzări, se reîntoarce în Belgia în anul 2000. La început, acesta a locuit fără să fie luat în evidență într-un camping la Blankenberge și începând din decembrie 2001 la Bruxelles. După ce a locuit în căminul pentru tineri Jacques Brel, acesta a fost primit, începând cu 8 ianuarie 2002, într-un cămin al Armée du Salut unde, în schimbul cazării și al unei mici sume de bani de buzunar, prestează diverse servicii aproximativ 30 de ore pe săptămână în cadrul unui proiect individual de integrare socio-profesională.

10 Fără resurse materiale, acesta s-a adresat CPAS în scopul de a obține minimex-ul motivând că trebuie să achite 400 de euro pe lună căminului și de asemenea, să aibă posibilitatea de a pleca de acolo și să trăiască în mod independent.

11 Decizia de respingere a CPAS, motivată prin faptul că, pe de-o parte, domnul Trojani nu era cetățean belgian și că, pe de altă parte, acesta nu putea beneficia de aplicarea Regulamentului nr. 1612/68, a făcut obiectul unei acțiuni în fața Tribunal du travail de Bruxelles (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Bruxelles).

12 Instanța națională i-a recunoscut dreptul domnului Trojani de a primi un ajutor financiar temporar de 300 de euro oferit de CPAS. Aceasta a decis, de asemenea, să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„(1) Un cetățean al Uniunii Europene care se regăsește în situația de fapt descrisă în prezenta hotărâre

– aflându-se într-o perioadă de ședere legală provizorie,

– fără a dispune de resursele necesare,

– prestând servicii pentru cămin în proporție de 30 de ore, în medie, pe săptămână în cadrul unui proiect individual de integrare,

– beneficiind, în schimb, de avantaje în natură care acoperă nevoile vitale chiar în cămin,

poate să revendice un drept de ședere

– în calitate de lucrător în sensul articolului 39 CE sau al articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1612/68, sau

– în calitate de lucrător care exercită o activitate independentă în sensul articolului 43 CE, sau

– în calitate de prestator, având în vedere ocupația la cămin sau de destinatar, beneficiarul prestării serviciilor, având în vedere avantajele în natură oferite de acest cămin, în sensul articolului 49 CE, sau

– doar pentru faptul că este implicat într-un proiect care vizează integrarea sa socio-profesională?

(2) În cazul unui răspuns negativ, poate acesta să se prevaleze direct de articolul 18 CE care garantează dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, în simpla sa calitate de cetățean european?

Ce se întâmplă atunci cu condițiile impuse de Directiva 90/364 [...] și/sau „limitele și condițiile” prevăzute de Tratatul CE și în special, condiția minimului de resurse care, dacă se aplică la intrarea în țara gazdă, l-ar priva chiar de conținutul dreptului de ședere?

Dacă, din contră, dreptul de ședere este dobândit în mod automat pe baza cetățeniei Uniunii Europene, ar putea statul gazdă să refuze ulterior o cerere de minimex sau de ajutor social (prestații necontributive) anulând dreptul de ședere al persoanei din motiv că nu dispune de resurse suficiente atunci când aceste prestații sunt acordate resortisanților țării gazdă sub rezerva condițiilor care sunt, de asemenea, cerute resortisanților belgieni (dovada dispoziției de lucru – dovada necesității sale)?

Este nevoie ca țara gazdă să se supună altor norme pentru a nu anula esența dreptului de ședere, de exemplu, să evalueze situația cu privire la faptul că cererea de minimex sau de ajutor social ar fi temporară, de exemplu, să țină cont de principiul proporționalității (sarcina acestui stat ar fi nerezonabilă)?”

Cu privire la întrebările preliminare

Prima întrebare

13 Prin prima sa întrebare, instanța de trimitere întreabă în fond dacă o persoană care se regăsește într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală poate revendica un drept de ședere în calitate de lucrător salariat, lucrător independent sau de prestator sau destinatar de servicii, în sensul articolelor 39 CE, 43 CE și 49 CE.

14 În cadrul liberei circulații a lucrătorilor, trebuie să se amintească, cu titlu introductiv, că articolul 39 alineatul (3) litera (c) din Tratatul CE acordă resortisanților statelor membre dreptul de ședere pe teritoriul unui stat membru în scopul de a ocupa un loc de muncă.

15 Astfel cum s-a pronunțat Curtea, noțiunea de „lucrător”, în sensul articolului 39 CE, are o sferă de aplicare comunitară și nu trebuie să fie interpretată în sens restrictiv. Trebuie să fie considerată „lucrător” orice persoană care exercită activități reale și efective, cu excepția activităților cu o amploare atât de mică încât sunt considerate ca fiind pur marginale și accesorii. Caracteristica relației de muncă este reprezentată, conform acestei jurisprudențe, de faptul că o persoană efectuează, în decursul unei anumite perioade de timp, în favoarea unei alte persoane și sub conducerea acesteia, prestări, în schimbul cărora primește o remunerație (a se vedea, în special, Hotărârea din 3 iulie 1986, Lawrie-Blum, cauza 66/85, Rec., p. 2121, punctele 16 și 17 și Hotărârea din 23 martie 2004, Collins, C-138/02, Rec., p. I-2703, punctul 26).

16 În plus, natura juridică *sui generis* a relației de muncă cu privire la dreptul național, de altfel, nu mai puțin decât productivitatea mai mult sau mai puțin scăzută a persoanei interesate sau originea resurselor pentru retribuire sau chiar nivelul limitat al acesteia din urmă nu pot avea nicio consecință asupra calității de lucrător în sensul dreptului comunitar (a se vedea Hotărârea din 23 martie 1982, Levin, cauza 53/81, Rec., p. 1035, punctul 16, Hotărârea din 31 mai 1989,

Betray, cauza 344/87, Rec., p. 1621, punctele 15 și 16, precum și Hotărârea din 19 noiembrie 2002, Kurz, cauza C-188/00, Rec., p. I-10691, punctul 32).

17 Fiind vorba, mai precis, despre verificarea condițiilor legate de exercitarea activităților salariale reale și efective, instanța de trimitere trebuie să se bazeze pe criteriile obiective și să aprecieze în mod global toate circumstanțele cauzei care au legătură cu natura atât a activităților vizate cât și a relației de lucru în cauză (a se vedea Hotărârea din 6 noiembrie 2003, Ninni-Orasche, cauza C-413/01, Rec., p. 1-13187, punctul 27).

18 În acest sens, Curtea a hotărât că nu pot fi considerate ca fiind activități economice reale și efective cele care nu constituie decât un mijloc de reeducare sau de reintegrare a persoanelor care le exercită (Hotărârea Betray, menționată anterior, punctul 17).

19 Cu toate acestea, această soluție nu se explică decât prin particularitățile speței, caracterizată prin situația unei persoane care, din motiv de toxicomanie, fusese angajată pe baza unei reglementări naționale destinată asigurării unui loc de muncă celor care, pentru o durată nedeterminată, nu sunt în măsură, din motivul circumstanțelor legate de starea lor, să lucreze în condiții normale (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Birden, cauza C-1/97, Rec., p. I-7747, punctele 30 și 31).

20 În cazul de față, astfel cum reiese din decizia de trimitere, domnul Trojani execută în favoarea Armée du Salut și sub conducerea acesteia, diverse prestări de servicii de aproximativ 30 de ore pe săptămână, în cadrul unui proiect individual de integrare, în schimbul cărora beneficiază de avantaje în natură și primește bani de buzunar.

21 În temeiul dispozițiilor aplicabile din Decretul Commission communautaire française din 27 mai 1999 privind acordarea autorizației și a subvențiilor căminelor (*Moniteur belge*, 18 iunie 1999, p. 23101), Armée du Salut are ca îndatorire de a primi, caza și oferi ajutor psiho-social adaptat beneficiarilor pentru a le promova autonomia, confortul fizic și reintegrarea în societate. În acest scop, aceasta poate încheia cu fiecare beneficiar un proiect de reintegrare personalizat în care să se descrie obiectivele pe care trebuie să le atingă și mijloacele de punere în aplicare pentru această realizare.

22 După ce s-a stabilit că avantajele în natură sau în numerar acordate de Armée du Salut domnului Trojani constituie contravaloarea prestării de servicii de acesta din urmă în favoarea și sub conducerea acestui cămin, instanța națională a constatat, prin urmare, existența unor elemente constitutive a relației de lucru salarizată, și anume raportul de subordonare și plata remunerației.

23 Calitatea de lucrător a reclamantului din acțiunea principală nu poate totuși să fie dobândită decât în cazul în care instanța națională, în aprecierea faptelor în care aceasta este competentă, constată caracterul real și efectiv al activităților salariale în cauză.

24 Instanța națională trebuie mai ales să verifice dacă prestarea activităților îndeplinite efectiv de domnul Trojani sunt susceptibile să fie considerate ca aparținând în mod normal pieței muncii. În acest sens, pot să fie luate în considerare statutul și practicile căminului, conținutul proiectului și reintegrarea socială precum și natura și modalitățile de executare a prestării activităților.

25 În ceea ce privește aplicabilitatea articolelor 43 și 49 din Tratatul CE, trebuie să se constate că, în cauza principală, niciuna din aceste dispoziții din Tratatul CE nu poate să fie invocată ca reprezentând baza juridică a unui drept de ședere.

26 Astfel, după cum reiese de la punctul 20 din prezenta hotărâre, domnul Trojani îndeplinește, într-o manieră continuă, în favoarea Armée du Salut și sub conducerea acesteia, prestări de activități în schimbul cărora acesta este remunerat.

27 Însă, pe de-o parte, dreptul de stabilire, prevăzut la articolele 43 CE - 48 CE, presupune doar accesul la orice fel de activități independente și exercitarea lor, precum înființarea și gestionarea întreprinderilor, crearea de agenții, sucursale sau filiale (a se vedea, în special, Hotărârea din 11 mai 1999, Pfeiffer, cauza C-255/97, Rec., p. I-2835, punctul 18 și Hotărârea din 17 octombrie 2002, Payroll și alții, cauza C-79/01, Rec., p. I-8923, punctul 24). Deci, activitățile salariale sunt excluse.

28 Pe de altă parte, conform jurisprudenței constante a Curții, o activitate exercitată cu titlu permanent sau, în orice caz, fără limitarea previzibilă a duratei, nu intră sub incidența dispozițiilor comunitare legate de prestarea serviciilor (a se vedea Hotărârea din 5 octombrie 1988, Steymann, cauza 196/87, Rec., p. 6159, punctul 16 și Hotărârea din 11 decembrie 2003, Schnitzer, cauza C-215/01, Rec., p. I-14847, punctele 27 - 29).

29 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la prima întrebare că o persoană care se află într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală, pe de-o parte, nu intră sub incidența articolelor 43 și 49 din Tratatul CE și, pe de altă parte, nu poate revendica un drept de ședere în calitate de lucrător în sensul articolului 39 din Tratatul CE decât dacă activitatea salariată pe care o exercită această persoană prezintă un caracter real și efectiv. Instanței de trimitere îi revine sarcina de a efectua verificările necesare pentru a aprecia dacă acesta este cazul în cauza care i-a fost sesizată.

Cu privire la a doua întrebare

30 Prin cea de-a doua întrebare, instanța națională întreabă în esență dacă, în cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, o persoană care se află în situația unui reclamant într-o acțiune principală poate, doar în calitate de cetățean al Uniunii Europene, să beneficieze într-un stat membru gazdă, de un drept de ședere prin aplicarea directă a articolului 18 din Tratatul CE.

31 Este necesar să se amintească faptul că dreptul de ședere pe teritoriul statelor membre este recunoscut în mod direct fiecărui cetățean al Uniunii Europene prin articolul 18 alineatul (1) din Tratatul CE, (a se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2002, Baumbast și R, cauza C-413/99, Rec., p. I-7091, punctul 84). În consecință, domnul Trojani are dreptul de a se prevala de această dispoziție a tratatului doar în calitate sa de cetățean al Uniunii.

32 Cu toate acestea, acest drept nu este necondiționat. Nu este recunoscut decât sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute în tratat și în dispozițiile adoptate în vederea aplicării sale.

33 În ceea ce privește limitările și condițiile menționate, reiese din articolul 1 din Directiva 90/364 că statele membre le pot solicita resortisanților unui stat membru care doresc să beneficieze de drept de ședere pe teritoriul acestora să dispună, pentru ei înșiși și pentru membrii familiilor lor, de o asigurare de sănătate care acoperă toate riscurile în statul membru gazdă și de

resurse suficiente pentru a evita ca aceștia să devină, pe parcursul șederii lor, o povară pentru sistemul de asistență socială a statului membru gazdă.

34 Astfel cum a hotărât Curtea, aplicarea limitărilor și condițiilor respective trebuie să fie în conformitate cu limitele impuse de dreptul comunitar și în conformitate cu principiile generale ale acestui drept, în special, cu principiul proporționalității (Hotărârea Baumbast și R, menționată anterior, punctul 91).

35 Din decizia de trimitere rezultă că insuficiența resurselor a reprezentat motivul pentru care domnul Trojani a cerut să beneficieze de un ajutor precum minimex.

36 În aceste condiții, un cetățean al Uniunii care se află într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală, nu are dreptul de ședere, în conformitate cu articolul 18 din Tratatul CE, pe un teritoriu al unui stat membru în care acesta nu este resortisant, în lipsa disponibilității de resurse materiale necesare în sensul Directivei 90/364. Astfel, contrar circumstanțelor cauzei care au stat la baza Hotărârii Baumbast și R, menționată anterior (punctul 92), niciun indiciu nu sugerează faptul că, într-o situație similară cu cea din acțiunea principală, lipsa recunoașterii acestui drept depășește ceea ce este necesar în scopul atingerii obiectivului urmărit prin această directivă.

37 Cu toate acestea, trebuie subliniat că, în conformitate cu elementele prezentate înaintea Curții, domnul Trojani locuiește în mod legal în Belgia, fapt atestat de permisul de ședere care, între timp, i-a fost eliberat de administrația comunală din Bruxelles.

38 Este nevoie să se amintească, în această privință, că revine Curții să furnizeze instanței naționale toate elementele de interpretare întemeiate pe dreptul comunitar care pot fi utile la pronunțarea în cauză cu privire la care aceasta a fost sesizată, indiferent dacă instanța națională a făcut sau nu referire la acestea în enunțul întrebărilor sale (a se vedea în special, în acest sens, Hotărârea din 12 decembrie 1990, SARPP, cauza C-241/89, Rec., p. I-4695, punctul 8, Hotărârea din 2 februarie 1994, Verband Sozialer Wettbewerb, numită „Clinique”, cauza C-315/92, Rec., p. I-317, punctul 7 și Hotărârea din 4 martie 1999, Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola, cauza C-87/97, Rec., p. I-1301, punctul 16).

39 În cadrul prezentei cauze, este necesar să se examineze mai precis dacă, în ciuda a ceea ce s-a constatat la punctul 36 al prezentei hotărâri, un cetățean al Uniunii care se află într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală poate să invoce articolul 12 CE, conform căruia, în domeniul de aplicare al tratatului și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale pe care le prevede, este interzisă orice discriminare pe criteriul naționalității.

40 În prezenta cauză, este important să se arate că, dacă statele membre pot condiționa dreptul de ședere al unui cetățean al Uniunii inactiv din punct de vedere economic în funcție de disponibilitatea unor resurse suficiente, nu rezultă, totuși, că o astfel de persoană nu poate beneficia, pe perioada șederii sale legale în statul membru gazdă, de principiul fundamental cu privire la tratamentul egal, astfel cum a fost stabilit la articolul 12 CE.

41 În acest context, este necesar să se efectueze următoarele constatări.

42 În primul rând, după cum a fost stabilit de către Curte, prestarea de asistență socială, precum minimex, face parte din sfera de aplicabilitate a tratatului (a se vedea Hotărârea din 20 septembrie 2001, Grzelczyk, cauza C-184/99, Rec., p. I-6193, în special punctul 46).

43 În al doilea rând, în ceea ce privește aceste prestări, un cetățean al Uniunii inactiv din punct de vedere economic poate invoca articolul 12 din Tratatul CE, în cazul în care a avut reședința legală în statul membru gazdă pentru o anumită perioadă și deține un permis de ședere.

44 În al treilea rând, o reglementare națională, precum cea din cauza principală, în măsura în care aceasta nu acordă prestarea de asistență socială cetățenilor Uniunii, care nu sunt resortisanți ai statului membru, dar care au reședința legală în acel stat, chiar și atunci când îndeplinesc condițiile impuse resortisanților acestui stat, constituie o discriminare pe criterii de naționalitate, interzisă prin articolul 12 CE.

45 Este necesar să se adauge faptul că statul membru gazdă poate să constate dacă un resortisant al unui alt stat membru care a recurs la asistența socială nu mai îndeplinește condițiile cărora se supune dreptul său de ședere. Într-un astfel de caz, statul membru gazdă poate să adopte, în scopul respectării limitelor impuse prin dreptul comunitar, o măsură de expulzare. Cu toate acestea, apelarea la sistemul de asistență socială de către un cetățean al Uniunii Europene nu poate să determine automat adoptarea unei asemenea măsuri (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Grzelczyk, menționată anterior, punctele 42 și 43).

46 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a doua întrebare că un cetățean al Uniunii Europene care nu beneficiază în statul membru gazdă de un drept de ședere în temeiul articolelor 39 CE, 43 CE sau 49 CE, poate, în simpla calitate de cetățean al Uniunii, să beneficieze de un drept de ședere prin aplicarea directă a articolului 18 alineatul (1) CE. Exercitarea acestui drept este supusă limitărilor și condițiilor menționate de această dispoziție, dar autoritățile competente trebuie să se asigure că limitările și condițiile respective se aplică în conformitate cu principiile generale ale dreptului comunitar și, în special, cu principiul proporționalității. Cu toate acestea, după ce se verifică dacă o persoană care se află într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală dispune de un permis de ședere, această persoană se poate prevala de articolul 12 CE pentru a beneficia de o prestare de asistență socială precum minimex.

Cu privire la cheltuielile de judecată

47 Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a depune observații în fața Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră), declară:

1) O persoană care se află într-o situație similară cu cea a reclamantului din acțiunea principală, pe de-o parte, nu intră sub incidența articolelor 43 și 49 din Tratatul CE și, pe de altă parte, nu poate revendica un drept de ședere în calitate de lucrător, în sensul articolului 39 din Tratatul CE, decât dacă activitatea salariată pe care o desfășoară această persoană prezintă un caracter real și efectiv. Instanței de trimitere îi revine sarcina de a efectua verificările necesare pentru a aprecia dacă acesta este cazul în cauza care i-a fost sesizată.

2) Un cetățean al Uniunii Europene care nu beneficiază în statul membru gazdă de un drept de ședere în temeiul articolelor 39 CE, 43 CE sau 49 CE, poate, în simpla calitate de cetățean al Uniunii, să beneficieze de un drept de ședere prin aplicarea directă a articolului 18 alineatul (1) CE. Exercițarea acestui drept este supusă limitărilor și condițiilor menționate de această dispoziție, dar autoritățile competente trebuie să se asigure că limitările și condițiile respective se aplică în conformitate cu principiile generale ale dreptului comunitar și, în special, cu principiul proporționalității. Cu toate acestea, după ce se verifică dacă o persoană care se află într-o situație precum cea a reclamantului din acțiunea principală dispune de un permis de ședere, această persoană se poate prevala de articolul 12 CE pentru a beneficia de o prestare de asistență socială precum minimex.

Semnături.